

vzniknouti spor. Kdo tento spor rozhodne? Myslím, že obdobně, jako president při stanovení obsahu zákona podléhá konečně vůli Národního shromáždění, tak v otázce vadnosti nebo bezvadnosti zákonodárného řízení rozhodným jest úsudek presidentův; neboť jako na jedné straně podle ústavy *sněmovny usnášejí se na zákoně*, tak na druhé straně taktéž podle ústavy *president podpisuje zákon* a tím konstatuje jeho existenci. President vykonává v tomto směru kontrolu nad Národním shromážděním.

DR. ALFRED FUCHS:

AUTORITA VŮDCOVSKÁ.

(Z knihy »O problému autority«).

II.

Demagog je na veřejném mínění daleko závislejší, než vládce, jenž vedle prestiže má ještě autoritu. Pro každou vládu bude proto pravidlo na zlaté střední cestě: lichocením instinktům davu neudrží žádnou vládu trvale, protože dav sám se strašně mstí na bozích nimbu zbavených. Nelze však také vládnouti na základě pouhých norem, protože, jak jsme viděli, autorita prestiž předpokládá. Autorita bez nimbu a prestiže jest nemožná. A tázeme-li se, jak se nazývá střední cesta mezi vládní autoritou a demagogickým prestižem, tedy odpovídá na tuto otázku moderní doba jediným slovem, které zní: Demokracie.

Demokracií pak rozumíme takovou státní formu, kde vládnou autority legální a účelové, jež mají mandát od lidu. Vidíme, že demokratism pracuje pro tuto svou vlastnost hlavně s hlasováním a s autoritou většiny, neboť jinak než hlasováním se vůle lidu projevit nemůže. »V demokratismu moderním, egalitářském, vyšlém z filosofie 18. století, rozhodují masy. A rozhodují tím způsobem, že individuum se zrovnocení, abstrahuje se od skutečné jejich nerovnosti a individuální ceny, a hledá se v každém především lidství. Tím získává se abstraktní base pro egalitářství a je dán sám sebou také princip, dle kterého je nutno politicky rozhodovati: nejsou-li jednotlivci sobě rovni, nelze učiniti rozhodnutí o kolektivní vůli jinak, nežli počítáním hlasů; většině pak musí náležeti vítězství. Tím dána je v moderním demokratismu metoda politické práce: všeobecné, rovné právo hlasovací důsledné ve všech otázkách a princip majority. Při rozhodování o upravování prostředí sociálního nastává tudíž nutnost v davech pro určité mínění získati většiny. Tento boj o získání většiny je prvním přímým zdrojem všech nesnází demokracie«. (*Beneš: Psychologie politického stranictví*, str. 8, 9.) Důležitým výsledkem většinové autority v demokracii jest moderní politická strana. Vliv a autorita politické strany a autorita vůdců ve straně jest nejdůležitějším problémem moderní demokracie.* Autorita většiny ve státě, jenž má ústavu alespoň poněkud demokratickou, nabývá významu stále vzrůstajícího a převyšujícího všechny autority ostatní. Apelování na většinu nevyhne se ani největší monarchistický konservativec, jenž jest přesvědčen, že lid není schopen vládnouti sám a že musí býti stále poručníkován:

* Dnešní demokratický režim uplatňuje se totiž prostřednictvím stran. Pro řízení a organisování dnešní společnosti vytvářejí se politické strany, jež se snaží vzájemným vyrovnáním rozporů a zájmů jednotlivých tříd národa dáti takové řády a instituce, aby společnost slušně mohla žíti. Kolektivita však jednati nemohou a musí se tudíž k tomu voliti lidé, jednotlivci. To jsou výkonné orgány strany a společnosti, to jsou vůdci a rozhodující činitelé. A tu pak nastává »problém crucial« demokracie: co to znamená míti vliv a býti vůdcem v demokracii? Jak vůdce a vlivný činitel může býti pravým demokratem? A co to znamená naopak pro vrstvy lidu býti vedenu a ovládnutu v demokracii? Nevidí každý na první pohled, jak ohromné problémy mravní jsou tu skryty? (*Dr. Edvard Beneš: Psychologie politického stranictví*, str. 5.)

jakmile však chce hrát nějakou politickou roli, musí apelovat na většinovou autoritu. »Strana šlechty nebo velkostatkářů by apelem na lidi svého stavu nezískala ani jediného volebního okresu, neprosadila by jediného deputovaného. Konservativní kandidát, který by se postavil před své voliče, aby jim vykládal, že je nepovažuje za schopny, aby spoluurčovali aktivně osudy země, a že by proto podle jeho mínění měli být vyloučeni z volebního práva, by byl lidsky člověk z gruntu poctivý, ale politicky z gruntu pošetilý. Aby mohl v parlamentě dělat acte de présence, jest proto prostředek jen jediný: vstoupiti s demokratickým gestem do volební arény, osloviti sedláky a zemědělce jako kolegy v povolání a vpraviti do nich přesvědčení, že jejich zájmy sociální a hospodářské souhlasí se zájmy jeho. Aristokrat vidí tedy, že jest nucen dáti se zvoliti na základě principu, jež neuznává a jímž musí v hloubi duše pohrdati.* Všecko v něm volá po autoritě, po udržení omezeného volebního práva, resp. po odstranění rovného, kde ještě jest, jež omezuje jeho tradiční svobody. Ale nahlédl, že v demokratickém století, jež se naň přivalilo, jest s tímto principem izolován a že by si nikdy nemohl stvořiti základnu pro akce stranicky politické a to mu obrací slovo v ústech a dává mu výti s vlky: Vřelou prosbu o majoritu.« (*Michels: Zur Soziologie des Parteiwesens*, str. 7.) Autorita většiny nabyla dnes v politice rozhodné převahy nade všemi ostatními autoritami tradičními. Byly domněnky, že majorisace jest opakem autority, že autorita většiny není vůbec autoritou. Odtud *Stahlův* výrok: Autorität nicht Majorität. Názor tento jest však mylný. Nejen, že většina jest institucí autoritativní, než není většiny bez vůdců, jak bylo nesčetněkrát dokázáno. »Princip majority jest jednoduchý, prostý, samozřejmý, ale současně kategorický. Princip majority připouští jen jednu pravdu, jedno právo, jedno rozhodnutí.« (*Beneš: cit. kn., str. 12.*)

Že každá vláda davů na konec vyústí v oligarchii, plyne z mnoha příčin, z nichž uvedeme alespoň některé. Předně z pouhé technické neproveditelnosti direktivní vlády mas, dále z bojovné povahy každé politické strany. Armáda musí být vždy připravena a musí poslouchat. Nelze vojákům široce a dlouze vykládat, proč a jak. Tento, jak říká *Michels* militantism politické strany jest dalším pramenem autority vůdců. Taktika žádá rychlost rozhodování a demokratická, naprosto demokratická metoda, jež vždy apeluje k lidu, jest těžkopádná. Vedle příčin technických jsou i příčiny psychologické. Předně jest známá zkušenost, že ten, kdo byl jednou k nějaké funkci zvolen, bývá volen podruhé a i když tomu brání stanovy, jeho vliv se zvětšuje právem zvykovým. Jest známo, že hrozba demisí jest velmi účinnou zbraní v rukou vůdců, neboť masy si lehce zvyknou na vůdce a považují je za nezbytné.** Dalším důvodem pro vytvoření vládnoucích skupin ve straně jest jakýsi druh spontánní selekce mezi

* Užívání demokratických prostředků k aristokratickým účelům jest politický trik, známý již starým Římanům. Míjíme tu t. zv. *transitio ad plebem*, totiž záměnu rodového šlechtictví, patriciátu za plebejství. »Jaký tu účel byl, nesnadno uhodnouti: patricius přešel mezi plebeje, aby získal něco, v čem mu jeho patricijský původ byl překážkou. S počátku byly to plebejské úřady, tribunát i aedilita, ale hlavně tribunát; z touhy po nich mnozí patriciové uchylovali se k transici. Z uvedených dokladů působila tato pohnutka u všech vyjmenovaných mimo Caia Clodia. Tomu není se co diviti, uvážíme-li výjimečné a mocné postavení tribunů plebis, jež měli od svého vzniku až daleko do principátu, jehož podstatnou složkou vlastně tribunicia potestas byla. Ovšem nebyla to vždy náklonnost k lidu, jež patricie k takovému kroku vedla, nýbrž naopak někdy touha po oslabení vlivu tribunů a tím i lidu vůbec, poněvadž takový tribun kolegiální intercesí mohl snadno mařiti podniky a záměry svých druhů plebejsky smýšlejících. Mohlo by se zdáti podivným, že plebejové nebránili se nijak takovému vsahování ve svá práva, ale na to uspokojivou odpověď podává Zonaras VII. 15. Praví, že plebejové přijímali na tribunát i patricie transicí přešlé proto, aby byli jakousi brzdou choutkám vlastních tribunů plebejského původu po zneužití svěřené moci; tedy důvod podobný, z jakého asi počet tribunů plebis rozmnožen na deset.« (*Vladimír Groh: Transitio ad plebem*. Str. 164.)

** V *Hradeckého* románě *Továrna* — abychom uvedli příklad z české literatury — poučuje stranický rutinér-redaktor nově přibylého kolegu, jak řídit schůze dělníků: »Takhle to jde, ale když se někdy stane, že jsou mi vyraženy opět z rukou, že to nemohu ovládnout — pak je řeči jako vody a nic se neujedná. Se svou troškou musíš stát, kamaráde, vždy nad nimi, nikoli s nimi; autorita musí býti i socialistů. Ovšem, říkáme tomu jinak, vzájemná součinnost, porozumění, ale to jsou jen jiná slova: je to autorita!« (str. 29).

strániky. Na schůze jich chodí totiž pravidelně velmi málo a skutečný zájem o život strany má nepatrná menšina straníků. Vidíme, že v politické straně jest moc v opačném poměru k počtu. Masa má dále, jak jsme již řekli, přirozenou potřebu býti vedena, což závisivá značně i na národním charakteru. (Na př. u Němců.) Mimo to lid vidí rád na řečnických slavných mužech, nebo alespoň poslance. To vše zvyšuje tendence autoritativní a oligarchické. I jiné city hrají tu roli: zejména vděčnost davu k těm, kdož byli persekvovali nebo k vůdcům, již ve straně sestárli. »Osvědčení« vůdcové jsou vždy znovu potvrzováni. Kromě toho má masa nutnou potřebu zbožňování. *Dostojevskij* vypravuje o anarchistovi, který vyhodil z bytu ikón světcův a dal na jeho místo *Marxe* a zapaloval denně před ním svíčku. Vůdci bývají ctěni až pověrečně. Davy mají přímo bájevé představy o jejich vzdělání nebo o jiných jejich přednostech. Tu nechybí vůdcům ani autorita charismatická. »Při organisování svazu zemědělských dělníků Fasci v Sicilii (1892) nesli muži a ženy vůdcům hnutí vstřícnou důvěru skoro pověrečnou. Ve svém naivním spojování sociální otázky se zvyky náboženskými, nosili při svých průvodech vedle rudého praporu a tabulí, na nichž stály marxovské sentence, často kříž. Ku přednáškám chodili svým vůdcům naproti s hudbou, pochodněmi a lampiony. Mnozí se vrhali na zem, právě tak, jako to dělali dříve na pozdrav svým biskupům.« (*Michels*: cit. kn. str. 65) ... »Jako kdysi se dávalo jméno velkých zakladatelů náboženství, sv. Petra a Pavla novorozeňatům křesťanským, tak nazývají v některých částech střední Itálie, v nichž slavila vjezd strana socialistická, děti socialistických rodičů Lassala a *Marxina*.« (Ibid. str. 67.) Čím hůře život s lidmi z lidu zachází, tím více potřebují bohy na zemi, jimž by se mohli utěšovati.

Přirozeným následkem toho všeho jest převaha dobrých řečníků nad odborníky. K tomu přistupuje rutinérská převaha vůdců z povolání, kteří znenáhla stávají se nezbytnými a nenahraditelnými úředníky strany. Složitý politický život má tolik drobných detailů a drobných kníffů, že převaha nabývají t. zv. »machři«. »Princip dělení práce tvoří specialisty. Ne neprávem proto byla nutnost vůdců srovnávána s nutností stavu lékařského nebo s nutností existence odborných chemiků. Specialita však znamená autoritu. Jako posloucháme lékaře, protože se na základě svého studia lépe vyzná na těle lidském, než pacient, tak musí se politický pacient světit svému vůdci, který má politickou kompetenci, již on nemá.« (Ibid. str. 86.) To vše vede k jisté stabilitě vůdcovství, již nezabrání ani časté volby, jak učí zkušenost. Jde tu o setrvačnost, již jsme v poměru autoritativním již několikrát konstatovali. Ve stranách pak, jak jsme také již řekli, jsou placení funkcionáři ke straně připoutáni existenčně, čímž tvoří se úřednická kasta ve straně, konservativní, autoritativní a exklusivní, jako každé úřednictvo. Jak autoritativní institucí jest strana, vidíme z jejích válečných prostředků, kde bojkot a index librorum prohibitorum není na posledním místě. K tomu všemu pak jest ještě nutno přičísti vliv žurnalistiky. Místo co by vůdce byl závislý na svých voličích, stává se znenáhla, že masy závisejí na svých vůdcích. Služebník davů stává se jejich pánem.

Smyslem demokracie jest, že vůdcem se může stát každý. Zajisté: ale to nic nemění na slově Písma, že mnoho jest sice povolanych, ale málo vyvolanych. Jest ovšem demokratický vůdce přece snáze sesaditelný, než aristokratický, protože každý z příslušníků strany nosí v tornistře maršálskou hůl, ale za to zápasy o vůdcovství vyústují snadno v demagogii. Ve straně se vůbec lehko uplatňují bonapartistické tendence, totiž tendence vládnouti neomezeně místo »z milosti boží« »z milosti lidu«, ale vládnouti neomezeně. To pak vede až ke stotožňování strany s osobou vůdce: *Le parti c'est moi*.

Bylo již často uvažováno o tom, jak zabrániti této moderní oligarchii, jež jest průvodním zjevem politického stranictví. Jedním z takových prostředků jest referendum a právo přímé lidové iniciativy. Než i ono se v praxi stroskotává právě na těch vlastnostech davů a vůdců, jež jsme vytknuli výše. *Georges Sandová* nazvala plebiscit, pokud není jeho protivahou zdatnost masy, přímým atentátem na svobodu lidu. Vskutku pochází bonapartism z referenda. Jiným profylaktickým prostředkem proti oligarchii politických vůdců, zejména socialistických, jest syndikalism. »Syndikalism bojuje proti sociální demokracii a autoritárním družstvům jakožto »demokracii«, protože zkresluje demokratický

základní princip v karikaturu: že česá oligarchické ovoce z demokratické půdy. Žádné hnutí se neopírá o práva a schopnosti davů k samosprávě s takovou energií, jako syndikalistické. Syndikalisté přikládají tam, kde se nejvyšší orgány hnutí nalézají v okruhu jejich moci, jako ve Francii, velkou cenu tomu, aby se jejich autorita omezila na to, provádět pouze usnesení suverénního členstva. Podle nich Confédération Générale du Travail, jež má své sídlo v Paříži, není orgánem vedení, nýbrž jen pořádku a rozšíření revoluční akce suverénní třídy dělnické. Líčí se jako cosi právě tak vzdáleného od centralismu, jako od autoritarismu. Každý popud vychází od mas, jejichž jest exponentem. Ve stávkách přichází v úvahu vedení Comité Confédéral jen jako zprostředkovatel solidarity a element »suractivité« a »polarisation.« Potud teorie. V praxi slyšíme stížnosti, že masa v rozhodujících otázkách iniciativu čeká od shora, a nepřijde-li, skládá ruce v klín.« (Ibid. str. 339.) Jiným prostředkem proti přílišnému vzrůstu vůdcovské autority jest anarchism, tím, že hlásá naprostý individualism a tudíž zavrhuje organisaci. Ale ani on není chráněn před osobní autoritou vynikajících anarchistů, nehledě k tomu, že bez organisace nemůže společensky vystupovati jako moc. Vidíme, že politická strana svou autoritativností tvoří si slepě věřící, kteří mají špatné vlastnosti všech fanatiků. »Dnešní straník, neproniknutý ideály pravé demokracie, je velmi nebezpečný člověk. Jeho charakter má velmi zvláštní znaky: má samé nebezpečné tendence, sklonnosti a dispoice. Typický straník je člověk vždycky slabý, protože přespříliš citový. Přesvědčení, pevně přesvědčení vědecké, náboženské, umělecké dává sílu, politického straníka však přesvědčení nesílí, nýbrž oslabuje. Straníček se o své přesvědčení bojí, neboť je na něm interesován. Přesvědčení vědecké, náboženské je silné, poněvadž je neinteresované, přesvědčení politické právě pro svou interesovanost u typického straníka není silou. A slabost straníčkova jeví se i jinde: má příliš rád svou stranu a nekritická láska jest vždy slabá. Proto straník jest neobjektivní, proto jest netolerantní a brutální k přesvědčení jiných. Ale straník jest nadán ještě zvláštní vlastností, jež je velkou vadou a slabostí: trpí idiosynkrasií ke každému členu strany druhé. A tím se dává strhnouti k nespravedlivostem, zaujatostem, k netaktnosti, k nekulturnosti a barbarství. Straníček má však ještě další zlou dispoici: k macchiavellismu, neboť cíle jeho strany jako kolektivity, jež pracuje k dobru ještě vyšší, národní kolektivity, vyžadují, aby se nebraly ohledy na prostředky k dosažení jich. A ještě jiné vlastnosti nebo aspoň dispoice k nim mívá straník: je násilnický, neomylnický a fanatický, zapadne snadno v neupřímnost, podvod, lež atd. A to všechno jsou známky velké slabosti jeho, ale zároveň i příčinou, proč, jak už řečeno, typický a dnes běžný straník je člověk nebezpečný. Tento straník však je jen výplodem dnešní naší polodemokracie.« (Dr. Ed. Beneš: *Psychologie politického stranictví*, str. 7, 8.)

Vychovati průměrného, davového člověka, toť nejdůležitější problém sociální pedagogie v demokratickém věku. Jinak selže zřízení sebe demokratičtější. Viděli jsme již na začátku, že většina není vždy spolehlivým kriteriem pro volanté générale. Masaryk nám vylíčil námitky Lagardellovy a jiných proti nesnázím demokracie a poukazuje na všechny obtíže, jež plynou z autority většiny. »Nyní může nám býti krise parlamentarismu — také skutečného, anglického — jasná. Jako zastupitelské těleso je každý parlament následkem uvedených nesnází oligarchická korporace, oligarchická jako celek na vnějšek vůči voličstvu a oligarchická uvnitř. Všecky vady a nedostatky politického a společenského celku naleznou se i v parlamentě. Veliká většina poslanců stěží chápe, co se politicky (s nimi samými) děje; odborná znalost měla by se uplatňovati ve výborech, ale pro odborníka přítomný stranický život ještě nenašel pravého místa. Přes to výbor značně ovládá plenum. Ke skutečné poradě o zákonech, které mají býti vydány, zřídka kdy dochází, ještě tak ve stranickém tisku a v příslušné literatuře, která však je přístupna jen jednotlivcům. Zatím vliv odborného vědění na parlament jest ještě nepřímý, více kritický ex post, a zůstává omezen na jednotlivé obory. Proto parlament se svými plenárními schůzemi stává se snadno rejdištěm demagogů, »jevištěm politických herců« (Masaryk: »*Nesnáze demokracie*« str. 12, 13.) Jak odpomoci těmto vadám většinové autority? Kvantita musí býti doplněna kvalitou. Jest třeba zdůrazňovati vše, co povyšuje jednotlivce nad průměr. Tuto výchovu musí obstarati veřejné mínění a jeho orgány.